

Posudek oponenta bakalářské práce Aleše Slapničky
„Současné tendence v antropologii a jak mění možnosti v antropologii rituálu“
předkládané v roce 2024 na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK

Cílem práce je představit různé nové antropologické přístupy k rituálu, které vycházejí z pozic posthumanismu, actor-network-theory, poststrukturalistické antropologie a ontologického obratu. Práce v tomto ohledu nabízí užitečný souhrnný pohled na tyto nové přístupy, které nejen srozumitelně představuje, ale také je konfrontuje s přístupy tradičnějšími a vysvětluje, jaké nové pohledy oproti nim přinášejí.

1) Struktura argumentace (7 bodů)

Autor si vytkl nemalý úkol představit na malé ploše překvapivě velké množství komplexních teorií, jejichž stručné shrnování vůbec není snadné. V tomto úkolu obstál skvěle a opravdu se mu povedlo stručně a srozumitelně všechny nové přístupy představit, a to způsobem, který je zcela srozumitelný i pro toho, kdo se s těmito přístupy dosud důkladněji nesetkal.

Má jediná kritická připomínka se týká toho, jestli představovaných přístupů přece jen nakonec nebylo příliš mnoho a jestli by nebylo vhodnější jich mít o něco méně a představovat je o něco podrobněji. Nyní se totiž míra podrobnosti značně liší. Například problematika překonání protikladu přírody a kultury je pojednání relativně podrobně s řadou příkladů. Naopak třeba kapitola o actor-network-theory je mnohem stručnější, a kdybych už s tímto přístupem neměl nějaké zkušenosti, byla by asi na mě až příliš stručná.

2) Formální úroveň (7 bodů)

Formální stránka je velmi dobře zvládnutá. Jediný bod strhávám za občasné překlapy (nicméně jejich množství je únosné) a nejednotný přepis řeckých jmen (zejm. *éta* přepisuje autor někdy krátce, někdy dlouze, např. „Demétér“).

3) Práce s prameny (8 bodů)

Prameny tu spočívají především v publikacích současných nebo nedávno minulých autorů, jejichž přístupy Aleš Slapnička referuje. Zde je jeho znalost literatury skvělá. Je vidět, že všechny klíčové prameny dobře zná, rozumí jim a umí je srozumitelně shrnovat.

4) Vlastní přínos (8 bodů)

Práce je sice ze své povahy přehledová, rozhodně ale nejde o žádný mechanický kompilát. Autor všechna témata samostatně promýšlí, hledá na ně příklady, konfrontuje nové koncepce se staršími a celkově má nad textem skvělou kontrolu a vtiskává mu jasnou ucelenou koncepci. Zároveň představuje obtížná a v mnohém nesamozřejmá pojetí, přičemž tak činí s lehkostí a jistotou.

5) Obecný přesah práce (8 bodů)

Obecný přesah je velmi vysoký už ze samotné povahy práce, která řeší velmi sofistikované teoreticko-metodologické otázky. Činí tak přitom zcela profesionálně. Za zvláště šťastnou pokládám volbu dobře známého Victora Turnera jako východiska, vůči němuž lze všechny novější teorie klást do kontrastu, což je umožňuje srozumitelně představit i tomu, kdo má jinak blíže k tradičněji pojetí antropologii náboženství.

K obhajobě bych si dovilil zformulovat několik diskusních otázek:

- 1) Není mi jasné, nakolik si autor myslí, že jsou kategorie přírody a kultury opravdu jen moderní západní kategorie. Jak je to tedy v antice (kterou autor uvádí jako příklad)? Je tu Vernantova práce s těmito kategoriemi adekvátní, nebo není? Je jasné, že se všemi takto obecnými kategoriemi je při studiu jiných kultur třeba zacházet opatrně. Ale zároveň si nejsem jist, jestli jsou ve všech případech opravdu jen naší projekcí. Není to spíše tak, že bychom si prostě měli být vědomi jejich možného zkreslení, měli bychom se

při studiu jiných kultur neustále ujišťovat, že je jsou opravdu tváří v tvář domorodým pramenům na místě a neaplikujeme příliš mechanicky, měli bychom být připraveni se jich v některých případech úplně vzdát, pokud by domorodé pojetí příliš pokřivovaly, ale stejně tak nám často mohou posloužit jako prostředek k porozumění jiným světům? Resp. nepotřebujeme s nimi pracovat nějak méně rigidně?¹

- 2) V práci mi chyběly nějaké konkrétní příklady toho, jak by vlastně měl antropologický výklad vypadat. Z práce jsem pochopil, že máme rezignovat na skládání střípků studované kultury do nějaké ucelené struktury smyslu a že nemáme jít proti tomu, co domorodci říkají, a stavět se do transcendentní pozice. Když nám domorodec řekne, že lev je transformovaný čaroděj, nemáme to rozporovat. Ale co tedy máme dělat? Akceptovat radikální jinakost podle mě nakonec není až tak obtížné: sám nemám žádný problém s představou, že v některých kulturách se čarodějové mění ve lvy, resp. beru to jako něco, k čemu se jako religionista nemám jak vyjádřit. Ale zbývá pak vlastně něco jiného než popis reprodukcující domorodé představy?
- 3) To souvisí s obecnější otázkou: Je cílem těchto nových přístupů lépe rozumět jiným kulturám? Anebo je spíše cílem rozbít naše západní kategorie konfrontací s něčím radikálně jiným? Na mě autorem představené přístupy působily dojmem, že jim jde spíše o to druhé. Chápu to správně?
- 4) Dokázal by autor pojmenovat, co je pro něj zdrojem fascinace oněch nových teorií a v čem přesně mu jimi nabízený pohled připadá atraktivní? Chápu, jaký odlišný přístup tyto nové přístupy nabízejí, ale na rozdíl od autora mě tato nabídka neoslovuje. To neznamená, že jde o špatnou nabídku. Spíše to ukazuje, že skutečné zdroje fascinace těch či oněch akademických přístupů leží někde mimo ně samotné. A proto mě zajímá, jestli autor reflektuje, čím přesně ho oslovují, co jeho životu dávají, v čem ho obohacují či osvobozují. Sám jsem v jeho práci nějaký náznak možné odpovědi vysledoval v citátu z Boguea na s. 32: „Proto tedy cesta odporu vůči utlačovatelským mocenským vztahům nevede jednoduše skrze dominantní autority, ale také skrze podvracení kategorií, kterými žijeme, rozkládání identit a zahájení procesu metamorfózy.“ Chápu to dobře, že fascinace těchto přístupů je v podstatě revoluční? Že jejich cílem je rozbít aktuální systém moci v naší společnosti a revolučně ho otevřít jiným možnostem?

Práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci, a proto ji navrhuji přijmout k obhajobě a hodnotím ji 38 body, tj. jako *výbornou*.

V Praze, 14. 1. 2024

Doc. Radek Chlup, Ph.D.

---

¹ Viz např. Terence Turner, „The Crisis of Late Structuralism: Perspectivism and Animism: Rethinking Culture, Nature, Spirit, and Bodiliness“, *Tipiti: Journal of the Society for the Anthropology of Lowland South America* 7 (2009): 1–42. Turner na základě svého dlouholetého výzkumu v Amazonii kritizuje de Castrův perspektivismus jako „a fascinating speculative exercise for non-indigenous intellectuals“, který nicméně domorodému pojetí neodpovídá. Sám pak nabízí alternativní výklad amazonského myšlení, který pojmy přírody a kultury neopouští, nýbrž s nimi pracuje dynamičtěji, než tomu bylo ve statickém Lévi-Straussově pojetí.